

НЕ ТІЛЬКИ ПРО ПАМ'ЯТНИК ПЕТРОВІ БОЛБОЧАНУ...

(Читайте на 3-й стор.)

Батько семи наук, давньогрецький філософ Аристотель, що жив майже дві з половиною тисячі років тому, на абсолютно конкретних і добре відомих йому прикладах описав види державного устрою. І не тільки описав, а й узагальнив, зважив усі «за» та «проти», зробив прогнози їх розвитку. Одних тільки видів демократії він нарахував п'ять. І найгіршим з них назвав той, що з'являється внаслідок природного розростання держави і неможливості здійснення прямої демократії. Він передбачав, що на загальні збори громад, у першу чергу, не придуть люди заможні та успішні, бо просто не матимуть на це часу через зайнятість своїми численними справами. А ось незаможні й нероби неодмінно придуть і проголосують за свої шкурні інтереси. Та ще й оберуть представників із тих, які більше наобіцяють, краще набрешуть у повній впевненості, що ані виконувати обіцянки, ані відповідати за брехню їм не доведеться. І закон на таких зборах не буде взятий до уваги, а тільки – інтереси більшості. Нехай навіть – гіршої більшості суспільства. А обранці, улюбленці народу (давньогрецькою – демагоги) теж не будуть керуватися законом, а перетворяться на демагогів у сучасному значенні цього слова. Тобто – на брехунів, які поважають лише власні корисливі інтереси. Та й чого можна очікувати від обраних гіршими, відібрано гірших?! Як монархія, не керована законом, перетворюється на деспотію, так демократія, якою рухають лише інтереси груп людей, стає своєю протилежністю.

Твори Аристотеля перекладено всіма сучасними мовами, вони доволі легко читаються. Тож кожен може загулити їх хоч в перекладі, хоч в переказі, почитати, порівняти сказане з сучасністю та переконатися, що правота була на його боці, що люди такі ж, як дві з половиною тисячі років тому. І лише два питання псує людство: квартирне (за думкою булгаківського персонажа) і, за моєю думкою, питання влади: тобто, можливості поліпшити свій матеріальний стан та соціальний статус за рахунок інших.

КРИЗА І ВИБОРИ

Криза демократії, негативні сторони її найгіршого, представницького

варіанту найяскравіше яскравим чином виявляються в період виборів, коли треба звітувати, але перемог – немає, коли з'являються все нові й нові «обіцяльники», які не можуть навіть пояснити, чим вони кращі і чим саме заслуговують на довіру. В нашому (українському) варіанті такої демократії є ще й та особливість, що ми обираємо не просто особистостей, а представників політичних сил. З кого потім питати за сумні наслідки,

взагалі не зрозуміло. Партії з'являються і зникають, політики і лжеполітики міняють прапори та гасла, але не змінюються самі. За великим рахунком, ніякі вони не політичні партії, бо не ставлять за мету розбудову держави, а є лише «політпроекти», а точніше – політсектами, які створені для просування інтересів купки людей. До держави їм немає ніякої справи, а ми, виборці, потрібні їм лише під час голосування. Коли я вживаю термін «секта», я не маю на увазі особливості здійснення групою людей релігійної культури, я говорю про особливість світосприйняття, при якій домінує догма, обмеженість, розподіл людей за собачим принципом «свій - чужий» і відраза до «не своїх». Ну і, безумовно, нічим не обґрунтована безмежна повага та довіра до лідера, гурма, фюрера, з яким, власне, має асоціюватися вся секта взагалі.

Останні за часом президентські та парламентські вибори довели, що, незалежно від облич та гасел, змінити владу в країні не вдається. Вибори просто не є в сучасній Україні інструментом для її зміни. Зовсім нові парламентарії від нової партії приймають такі ж недолугі, не життєві і не обов'язкові до виконання закони, як ті, кого вони нещадно критикували. Аби лише прийти до влади. І попередники їх теж критикували своїх попередників, і теж приймали закони, що руйнують державу. Тому на думку розчарованому громадянину приходе

не нове ім'я або назва партії, а лише сцена зі «Слуги народу», де журналістка на прес-конференції дорікає президенту, що всім, які дорвалися до влади, начебто ін'єкцію роблять, від якої людина перетворюється на демагога, злодія та брехуна. Брати участь у таких політичних процесах складно, бо вибір вже стає не політичним, а гігієнічним: виборцю треба, перш за все, вирішити, чи стати в черговий раз статистом, масовкою в

чужій та брудній грі, чи поратись вдома по господарству. Так, вибори через це не скасують, але відчуття гіркоти буде, можливо, меншим, бо, хоч державу не врятував, та не дав собою скористатися. Кожен сам відповідає за гігієну власної душі, поради тут не можливі. Тож все, що залишається автору, це хоча б фрагментарно оглянути картину рідного міста напередодні місцевих виборів.

ЧИ ЗМІНЮЄТЬСЯ ВЛАДА?

Минулорічні вибори показали, що голосування «всліпу», обрання тих, хто мав тільки одну ту перевагу, що не був відомий та задіяний раніше, теж не вихід. На мою думку, успіх «Слуги...» не був актом свідомого вибору, а швидше, актом відчаю. Та ін'єкцію влади не витримали ні президент, ні парламент. Дуже хотілося дива, а дива трапляються не часто і не з нами... Чи є підстави запліщити очі та довірити СН ще й владу на місцях? В мене – немає. Немає довіри до політиків, що зберегли при посаді міністра внутрішніх справ Авакова, який міцною рукою утримує країну в беззаконні. Не по дорозі мені з державними діячами, які визнали дрібницею, не вартою кримінальної справи (знову ж таки, аби догодити аваківським неробам), мою пенсію за три роки. Довгим буде перелік моїх претензій до зробленого та не зробленого ними за рік. Я випробував на швидкість і місцевих «Слуг...». Вони виявились такими ж, як усі.

Пропоную читачеві самостійно визначити, чи є підняте мною питання приватним, чи загальним, соціально важливим.

Нескінченна реформа медицини залишила громадян один на один з непробивною стіною у вигляді системи. Сімейні лікарі лікують по телефону, дають поради нездоровій людині, як собі зарадити. Обійти їх, потрапити до профільного фахівця або на стаціонар самотужки – неможливо. Коли ж (і це абсолютно логічно) стан хворого погіршується, сімейні лікарі роблять стурбований вигляд і радять (за допомогою телефону) негайно викликати «швидку». Чи треба пояснювати, що в таких умовах навантаження на цю службу збільшується?! Для багатьох людей виклик цієї допомоги на колесах став реальним шансом своєчасно розпочати лікування, врятуватися. Зручна це річ: приїздить додому в будь-який час, оглядає, надає допомогу, везе до лікарні. – Навіть якщо діагноз під запитанням... А там зрушиться з місця неповоротка машина нашої медицини, подивляться фахівці, зроблять аналізи, дослідження... З цієї причини я і намагаюся врятувати цю службу, явно приречену нашими великими «реформаторами» на знищення, а не тільки тому, що сам давно-давно на ній працюю.

Я вже розповідав у газеті про невдалу спробу вплинути на ситуацію через депутата облради від «Самопоміч» Туровську. З переходом Криворізької станції в підпорядкування області відпала необхідність в демонізації Вілкула та його міськвиконкому. Так, криворізька влада була дуже не задоволена тим, що гроші, «зеконмлені» на моїй праці та на утриманні машин, тепер дістануться не їй. Але зробити вже нічого не могла. Тож вектор моїх зусиль був спрямований саме на облраду. Створивши у відповідь на звернення незалежної профспілки яскраве шоу у вигляді зборів адміністрації та її підлабузників, депутати від «Самопоміч» переконались, що ми не жартуємо – і «швидка» швидкими темпами йде на дно. А переконавшись, – відмовились втручатися...

(Закінчення на 2 стор.)

Ін'єкція правди, або Спокуса в...

(Продовження. Початок на 1 стор.)

Тим часом влада змінилася на «зелену», і я вже з вересня 2019-го став стукатись в двері штабу «мого» депутата Криворучкіної. В 20-х числах жовтня відбулася аудієнція, на якій я тільки встиг окреслити проблему і попросити про її вивчення незалежними експертами. Себе ж запропонував в якості екскурсовода. Олена Володимирівна вирішила розпочати з депутатського запиту: десять днів і все як на долоні! Через 10, 20, 40, 60 днів долоні залишалися порожніми. І тільки навесні 2020-го в приємній депутат Корявченкова мені показали пухленьку папочку, з якої зачитали трохи цифр. Вони вперто доводили, що темпи руйнування служби збільшилися, що мова вже йде не про 15-20 відсотків дефіциту машин та персоналу, а про 30-40. Я ці цифри кожен день відчуваю на собі, а наших державних діячів вони мали переконати, що руйнування «швидкої» – не нещасний випадок, а спрямована акція. Був і ще один, більш демократичний аргумент на користь такої думки. 23 жовтня 2019 року депутат Корявченков відвідав підстанцію номер 3 у Покровському районі. Там водії чергової зміни у шоферських висловах розповіли про минуле, сучасність та перспективи наявної організації роботи. Тільки таке не друкується. І депутат обіцяв, багато обіцяв. Через одинадцять місяців ми з колегою по незалежній профспілці завітали до нього, аби нагадати про папочку, яка чекає на організаційні висновки, про обіцянки... Помічник вислухав нас уважно, з обличчям зацікавленого новачка. А сам депутат, великий та поважний, втік від нас, худих та маленьких, пославшись на страйк шахтарів...

Не приховую ще один випадок спілкування зі «Слугами». Наприкінці серпня знайомий голос із незнайомого номера телефону спитав у мене без передмови, чи підтримую я їхню партію. А я сказав, що вже ні. Голос попросився. Через якийсь час я дізнався, що в такий спосіб шукали кандидатів до місцевих рад. Отак я, недолюбий, зіпсував свою політичну кар'єру, втратив можливість долучитися до правлячої партії.

СЛОВОСЛІВ ОСЛОНУ

Окрім запозичених слів «гімн» та «лапочка» є їх старовинні українські синоніми «словослів» та «ослон». Так ось із ослонами в мене особливі відносини. Ті з них, що стоять у парках та скверах, я поважаю. А ті, що стоять по дворах біля під'їздів, ненавиджу усією душею, бо стали вони притулком для невихованої молоді, для п'яниць та «козлятників», для жінок-пліткарів, яким нема чого робити вдома. Але саме цим ослонам судилося стати стимулом для дій, що, всупереч сподіванням, дали результат.

На непарному боці вулиці Володимира Великого, просто напроти Саксаганського райвиконкому, останнім побудували висотний житловий центр «Едельвейс». Елітне житло, закрита прибудинкова територія, підземний паркінг. Словом, у його мешканців нема підстав вважати себе ображеними. Але й мешканці там не прості, вони бажають кращого, тобто, розширення власної території за рахунок сусідів. Поруч двохпід'їздний дев'ятиповерховий будинок, збудований років на тридцять раніше. З боку під'їздів у нього тільки вузька доріжка, а ось з протилежного боку, що дивиться на вулицю, затишний і зелений сквер соток на тридцять. Через нього йде стежка до «червоної лінії». Ось на цей сквер і поклав око «Едельвейс». Справді, якщо перенести паркан на дальній бік скверу та під вікна чужого будинку, то можна буде створити парковку для автоків місць на тридцять. Кожне коштує більше 1500 гривень на місяць. Тобто, і охорона, і деякі інші витрати на комфортне існування «Едельвейсу» будуть здійснюватися за її рахунок. Чудовий план, який не враховує одну тільки деталь - заповідь «Не поба-

жай...». Потайки від громадськості, без дотримання належної процедури було підготовлено проєкт рішення міськради, який наші депутати без дискусій підтримали, чим я не здивований ані краплі. А ось мешканці будинку по вул. Володимира Великого, 29, здивувалися, коли в них просто під вікнами почали встановлювати глухий бетонний паркан. Вони зазбиралися до суду, покликали громадськість, пресу... Випадково дізнався і я, прийшов на збори послухати сльози. Розрахунок «окупантів» був простий: ну оштрафують у найгіршому випадку, а самочинну забудову не знесуть. І ось, як останній акорд зухвалої звички до беззастовності, з їхніх вуст пролунала пропозиція. А саме: замість того, аби заважати нам доводити до кінця затіяне, краще попросити чогось у якості компенсації! Наприклад, нові лавочки біля під'їздів... Хоча мого інтересу тут не було ніякого, цей образливий обмін клаптика живої природи на символ людської деградації та безсилля мене по справжньому завів. «Досить скаржитись один одному, час діяти!», - сказав я найактивнішому з аборигенів і повів його через дорогу, у райвиконком. День і час у голови району був приємний, але карантин прийшов йому на допомогу. «Тільки в письмовому вигляді, через скриньку, відповідь поштою!», - заявив місцевий Цербер... Ослононенависть лютувала в мені. В присутності нових знайомих я «перелопатив» свій смартфон. Кому зателефонувати, кого покликати на допомогу?! За два десятки знайомих депутатів, з десятком компетентних юристів... Хто з них може більше, ніж знизити безсило плечима, мовляв, вся країна в лайні по вуха?! Вирішив, що Микола Колесник. До друзів не відношу, але стикався достатньо. При всій неоднозначності постані, ніхто не насмілиться заперечувати його дієвість. Написав два речення: чи не бажаєте втрутитись в очевидний та зухвалий «беспредел»? Відповів одразу, що тема знайома, рішення міськради відмітив як доволі смутне. Буде в місті під вечір, зустрінемося. На вечір вдалось зібрати людей з сорок мешканців, так що мої зусилля вже стали непогрібними. Представників «Едельвейсу» було обіцяно, що, у випадку, якщо будівництво буде продовжено до остаточного та законного вирішення питання, і техніку, і матеріали він буде шукати в найближчій балці. Здається, він повірив. Уже в жовтні я прохав повз, паркану не було...

Окрім згаданого конфузу зі «швидкою», було ще багато інших поразок. Пункти приймання краденого металу, що дошкуляють мешканцям і економіці міста, працюють в штатному режимі, незважаючи на демонстративні зусилля Милобога. І горілки паленою та пальним сурогатим торгують оптом та вроздріб на кожному кроці. І закладки з наркотою, і маршрутки-собачі будки нікуди не поділися. І самочинне будівництво, перекриття проїздів залишилось і поширилось за останні п'ять років. І руйнування житлового фонду, промислових підприємств та інфраструктури виглядає так, наче війна дісталася й до нас. І МАФі, на встановлення яких діє мораторій, ростуть як гриби. І всі земельні ділянки, що знадобилися «потрібним людям», виділено міськрадою. І міндобрива на КЦРЗ виробляють. І за присяжних підставних райради проголосували без питань. Все, що перетворює місто з такого, куди 70 років їхали заробляти та жити, на таке, звідкіля треба тікати, збереглося та поширилося за останні 5 років. Злочинців не можна карати, бо вони під ментами. Ментів не можна чіпати, бо вони під Вілкулом. Вілкула не здолати, бо він під Ахметовим... Замість дій, замість перемог - пояснення та виправдання власних поразок. А виправдовується той, хто винний. Депутати теперішнього скликання мають взяти на себе відповідальність за все це. Навіть якщо вони дійсно опозиційні, грошей не брали і на прохання не голоували, повинні визнати свою слабкість,

свій програш, і піти в тінь, а не шукати інших партій та нових місць, де їх знають менше і проголосують за них швидше.

ПРЕТЕНДЕНТИ...

Чи є на обрії виборів - 2020 такі особи, що хоча б подають надію? Я не знаю! Я тільки знаю, чому не годяться гладкі обличчя з великих дощок. Проте одна цікава тенденція все ж з'явилася на цих виборах. Методика агітації, самореклами розділилася на два типи. Перший: нам знову обіцяють мало не золоті гори. Другий: переконують, що у нас просто немає вибору, окрім них. Другий варіант – відносно новий. Він нагадує давню традицію, коли слов'яни, втомившись від зовнішньої агресії та внутрішніх свар, запрошували на княжіння якогось чужинця. Тобто, претендентами формується враження, що це не вони хочуть до влади, а ми вкрай потребуємо їхнього керівництва. Але ж це – не зовсім так. Бо, по-перше, вони – не князі прославлені, а по-друге, ми вже в більшості читали казку Андерсена про нове плаття короля і знаємо, що за самовпевненим виглядом часто-густо стоїть гола дупа.

Депутати місцевих рад платні не отримують. У всякому випадку, – офіційно. Тож тих, які знову й знову рвуться до дрібної влади під будь-якими гаслами і в будь-який спосіб, вважати повіями не можна. Вони не приносять задоволення нікому, крім себе, тішать своє самолюбство, підвищують власну самооцінку в єдиний доступний їм спосіб. Для визначення таких людей є слово «хвойди», а ще краще, інше слово, однокорінне з давньоруським «блуд», «блудити», але в сучасній мові воно чомусь стало нецензурним.

Уже цього року, коли, здавалося, депутатам немає чого боятися зіпсувати відносини з виконками, я випробував «Силу людей» на дієвість. Епідемія коронавірусу поставила перед працівниками «швидкої допомоги» нові завдання: як дістатися до роботи за обмеженнях в роботі транспорту і де взяти захисні маски, яких перший місяць вкрай не вистачало? Я поділився цими проблемами у кривориському фейсбуці. Відгукнулися два депутати міськради - Колесник і Морозов. Перший, назавтра ж, передав коробку масок водіям, яких керівництво ані за медпрацівників, ані за людей не вважає. З другим ми обговорили вирішення проблеми транспорту в такий випробуваний спосіб: в години перезміни бригади, повертаючись з викликів на підстанції, підбирають по дорозі колег. Для цього було потрібне тільки одне: відповідне розпорядження адміністрації. Депутат пішов по кабінетах, а йому плюнули в обличчя брехнею, як плюють всім нам. І він змінив напрямок дій: запропонував медпрацівникам, що їдуть на роботу, вдягати яскраві шарфи, а водіям їх підвозити. Мені до роботи пішки йти хвилини двадцять. А серед тих, кому їхати півгодини-годину, я не знаю жодного, кого б хоч раз підвезли. Тож, окрім спокуси владою, опозицію об'єднує ще непослідовність дій, нездібність досягти результату.

Не впевнена в якості своїх кандидатів «Сила людей» вирішила взяти кількістю. Назбиралося аж 200 бажуючих оповістити нас своєю присутністю в різних радах. Активністю відрізняються голови ОСББ, які сподіваються за допомогою депутатських мандатів потягнути ковдру на себе, домогтись якихось привілеїв для своїх будинків. Крім знайомих прізвищ, достатньо і нових, з числа молодих людей... Не хочу пророкувати, який відсоток з них пройде... Але як останній педагог маю попередити хлопчиків та дівчаток: розчарування не прикрашають життя. Вас використають як масовку і викинуть. Ніякої, навіть символічної влади вам ніхто не дасть.

Ще залишається демократична складова об'єднаної опозиції. Всі спроби, мої і чужі, задати незручні запитання її лідерам (про конкретні дії, про досягнення, про минуле і плани) закінчували-

ся звичайнісіньким хамством. – Бо хто не бачить їхніх перемог та переваг (але де вони?), той просто сліпий, недолюбий пережиток соціалізму. Всім незгідним запропоновано забиратися геть з їхніх сторінок, хоча сторінки, начебто, відкриті для дискусії.

МІЙ ВІК

Я шостий рік на пенсії, але працюю. І якщо я вранці їду на роботу громадським транспортом, то бачу багато людей мого віку, які їдуть на роботу день в день, годину в годину. І хліб в кіоск на зупинці привозить зранку водій мого віку. І по Європі мене катали четверо колег-водіїв, троє з яких – теж мого віку. І в маршрутках містом, і в двадцятиметрових фурах на трасі я бачу непропорційно велику кількість літніх водіїв. Та і я на своїй роботі – не найстаріший. А якщо робота або нескінченні мої захоплення приводять мене до якоїсь майстерні, то більшість слюсарів та токарів там – теж мого віку. Це не тільки тому, що пенсія мала, а ще й тому, що більше нема кому працювати. І в садовому товаристві, і в правозахисному – скрізь сиві голови та зморщені руки. Садять дерева, які точно переживуть їх самих, будують споруди, якими не встигнуть скористатися, та ще й кепкують з цього приводу! І джаз на Поштової грають (для душі, не за гроші!), і на відреставрованих власноруч мотоциклах по вихідних катаються такі ж, як я. І прибудного тварин підгодовують з копійчаних пенсій зазвичай зовсім не молоді, бо пройти повз голодного kota або повз собаку – легко, а людиною себе після того вважати важко. Мабуть, головною ознакою людей мого віку є бажання не згаяти час даремно, встигнути дописати та дочитати, добудувати та виростити, захистити та зберегти...

Раніше я казав, що в мене роботи – на три життя. Тепер так не кажу, бо їх точно не вистачить. Ми прийшли не в порожній світ, а це дає надію, що написане і збудоване залишається. Хоча надія ця не є впевненістю, бо прийшло інше покоління, якому не подобається створене раніше, і тому воно намагається побільше споживати, по можливості нічого не створюючи. Покоління туристів по життю, попросаєк - грантоїдів, кар'єристів та пристосуванців, продаваних адвокатів з купленими дипломами. Покоління «Багатобукоф, дядя!», «Полюби мене такою, какаєсть!», покоління крадіїв металу, гастарбайтерів-перекотиполе, що міняють батьківську «брежневку» на ліжко в польському гуртожитку, бо там про майбутнє думати не треба і пиво краще. Покоління, яке вважає, що брати кредити вигідно, а доглядати за тим, що маєш, від дачі до могили дідів, абсолютно не рентабельно. Ось, скаже читач молодшого покоління: «Завівся дядько молодих лягати!» Але я жартую! Нема ніякого особливого «мого віку» і мого покоління. І часу, за думкою Аристотеля, в реальності не існує, а є тільки наше відчуття часу, відношення коротенького людського буття до нескінченного з обох боків небуття. А люди є. різні. І тих, що роблять добрі справи, незалежно від віку, – набагато менше. Так хотіла матінка-природа: що всього доброго на світі – обмаль.

Те, що я критикую одних, ще не означає, що я агітую за інших. Я можу тільки порадити почитати перед виборами Джорджа Оруела та подивитися хороше, якісне кіно. Наприклад, – «Новий кінотеатр «Парадізо» Дж. Торнаторе. Там все важливе, всі рушніці стріляють. Головний герой за 155 хвилин стрічки виростає з непосидючого хлопчиська, закоханого в кіно та в дівчину, в особистість величезного творчого та емоціонального рівня. А інший, пухленький, хлопчик... Втім, краще самі перегляньте і зробіть висновки.

А щодо виборів – теж. Тільки це вже – не кіно, а наше життя...

Леонід БАГАШВІЛІ,
м. Кривий Ріг

НЕ ТІЛЬКИ ПРО ПАМ'ЯТНИК ПЕТРОВІ БОЛБОЧАНУ...

В минулому числі нашої газети на першій сторінці був опублікований матеріал під назвою «Встановимо пам'ятник Петрові Болбочану в Києві», взятий із групи «Холодний Яр» у мережі Facebook. Сьогодні ми цю тему продовжимо, знову, для початку, посилаючись на матеріал письменника і керівника історичного клубу «Холодний Яр» Романа Ковалю з цієї групи.

Допис під заголовком «Полковник Болбочан: пам'ятник і нова книга» розповів, зокрема, про таке:

«4 жовтня 2020 р. у Києві в сквері Петра Болбочана на вул. Січових стрільців урочисто відкрито пам'ятник полковникові Петру Болбочану, визволителю Крима. Політики не довіряли Болбочанові, а вояцтво вірило йому безмежно. «Болбочан був надзвичайно хоробрим, – писав про нього сотник Борис Монкевич. – У більшості керував боєм особисто і завжди був у найнебезпечніших місцях, чим викликав підйом духу у Запорозжців, котрі під його керівництвом завше були переможцями... Йому вірили всі надзвичайно, бо знали, що він є зразком чесності і порядку». Ідея встановити у Києві пам'ятник Петрові Болбочану належить Історичному клубові «Холодний Яр». виготовив погруддя козак Історичного клубу «Холодний Яр» скульптор Михайло Горловий у співпраці з Олександром Фурманом із Кривого Рогу. А прекрасний постамент зробили батько і син Віктор та Богдан Рябови з Києва. Організаційно і фінансово допомогли реалізувати ідею Музбат, «Правий сектор», ВО «Свобода», Національний корпус та українці, які здійснили вагомні пожертви, серед них були і громадяни (чи мешканці) Швейцарії, США, Польщі і Росії. Під час урочистостей директор Інституту національної пам'яті Антон Дробович сказав, що у нього Петро Болбочан «асоціюється зі славою української зброї» та від імені уряду «надзвичайно сильно привітає цю подію». «Цей пам'ятник нагадуватиме про славу української зброї та про українські перемоги», – сказав він. Двоюрідний онук легендарного полководця Андрій Болбочан, який приїхав з родиною з Чернівців, признався, що емоції переполюють його родину, що ще недавно не можна було і уявити, що його діда так пречудово вшанують, та ще в Києві...».

З огляду на останні слова, це дуже добре, що вшановують пам'ять нашого великого українського полководця в столиці України, що про цю подію повідомили й інші медіа. Це, наприклад, всеукраїнська газета «День», радіо «Свобода», газета української громади в США «Свобода». Однак і досі (а сьогодні вже минув тиждень після події) у Кривому Розі жодне медіа (крім нас, звичайно) не поспілкувалось із одним із авторів цього проекту, нашим земляком Олександром Фурманом. Ми ж і перед цим неодноразово звертались до його

творчості, продовжуємо це робити й сьогодні.

Але (аби потім не повторюватись) звернімося ще до одного матеріалу свідка цієї події, Аліси Поліщук, яка розповіла про неї у своєму дописі в газеті «День» під заголовком: «Удар по колоніалізму і скрепах Росії». Вона в ньому, зокрема, виділила такі моменти події (сайт газети «День», 5 жовтня 2020 року):

«Пам'ятник полковнику Петру Болбочану, встановлений нещодавно в Києві, став першою монументальною скульптурою на його честь в Україні й світі. Ідею увічнення пам'яті видатного полководця в бронзовому погрудді, було реалізовано усього за 3 місяці в рамках проекту «Українська історія в камені». Як зазначає Оксана Пономарьова, голова правління Громадської спілки «Музичний батальйон», яка опікувалася ідеєю реалізації першої скульптури Болбочану, – створення скульптури стало можливим завдяки жертвам українців із різних куточків світу... На збір коштів знадобився лише 1 місяць. І хоч встановлення монументу відбувалось саме за підтримки органів місцевої влади, однак пам'ятник є подарунком Києву від громадськості. «Проект «Українська історія в камені» спрямований на увічнення у скульптурах пам'яті видатних українців, які зрушували історію в той чи інший період становлення нашої держави. У рамках цього проекту планується відкрити три пам'ятники. Ми бажаємо вшанувати пам'ять великої княгині Ольги, встановивши її скульптуру в Ізмаїлі, також вшанувати пам'ять Василя Сліпака, героя України, якого підступно вбили російські загарбники у 2016 році», – додала Оксана Пономарьова. Скульпторами першої роботи стали М. Горловий та О. Фурман... Петро Болбочан провів одну з найуспішніших операцій зі звільнення Криму, обороняв Схід України та намагався підтримувати державність у належному стані, міг би бути своєрідним символом боротьби у наш непростий час окупації Криму та війни на Донбасі з Росією. Однак постаті такого роду ще не стали звичними й зрозумілими для кожного українця, зрідка зустрічаються на сторінках підручників історії, і не є символом сучасної української боротьби. Знання імен людей, які боролися за становлення незалежної України має формувати окремих, сталих національний світогляд, що є так актуально у часи гібридної війни. Поки ми не дамо оцінку подіям минулого, не навчимося шанувати своїх великих,

доти не зможемо звільнитися від наративів нав'язаних «метрополією».

ЗАВІТАВШИ до Олександра Фурмана у його майстерню в Криворізькому педагогічному університеті, я поспілкувався з ним і, зокрема, поцікавився його співпрацею зі скульптором Михайлом Горловим та деякими планами і проектами, які ще чекають на втілення в бронзі.

– **Пане Олександр, як все розпочиналося щодо пам'ятника видатному українському полководцеві Петрові Болбочану?**

– Нам це запропонував Роман Коваль. Це було, може років ще десь із п'ять (чи трохи менше) тому. Якщо точніше, то Роман Коваль запропонував Михайлу, якого він добре знає і з ним часто спілкується. А робили ми погруддя у Михайла Горлового. У нього є майстерня під Кевом, у славетних місцях. Це Щербанівка, поряд із Трипіллям. Він у дитинстві навчався у школі в Трипіллі, а починав – у Щербанівці, але тільки – перші чотири класи. Ми там же (ще значно раніше) робили разом з ним і пам'ятник Вікентію Хвойці для музею в Трипіллі, він тепер стоїть біля музею. А

ми з Михайлом взагалі давно працюємо у співтворстві. Ми, наприклад, зробили для Обухівщини, це під Києвом, кілька пам'ятників, кілька меморіальних дощок є і в самому Києві. Одна з них – Пилипу Орлику, на Печерських пагорбах. А щодо цього пам'ятника, то погано тільки було те, що ми спочатку не знали, де цей пам'ятник Петрові Болбочану стоятиме, бо це ще не було вирішено. Не знали, робити його розміром у дві натури чи в три.

– **А яким Ви проєктом, пане Олександр, займалися нещодавно.**

– А он стоїть на полиці, зараз я його зніму, проєкт пам'ятника видатній людині, справжньому герою України Василю Сліпаку... Мене дуже зацікавив цей образ. Це ж яку людину не може не вразити така доля?! Ця робота – теж у співтворстві з Михайлом Горловим... **(Знявши з полиці, показує – на світлинці на першій сторінці) праворуч).** Ось тут є ідея поєднати... З одного боку він – як воїн, а з іншого – музикант, співак. Тому він тут – у військовій формі, а з боків... З одного боку – клавіатура, де він пальцем торкається і ніби робить останній акорд, а з другого боку – стрічка з набоями для стрільби з кулемета. І ось таке відбулося поєднання... Я думаю, що за такими хлопцями, як він, за справжніми патріотами України, звідти полювали. Був конкурс, потім його продовжили... Я туди подав поки що тільки електронний варіант... Та є ще бажання дещо змінити... Є ще один варіант, який поки що в роботі.

– **А які з проєктів, пане Олександр, Вам би хотілося ще побачити вилитими в бронзі?**

– Та кожний для мене дорогий... Є он два проєкти стосовно Голодомору в Україні (один із них, що у співтворстві з Володимиром Токарем, уже стоїть біля ліцею на вулиці Лермонтова в Кривому Розі), а ще два – нашій Небесній сотні, а ще два (я подавав їх на міський конкурс) – загиблим, які захищали українську землю... Не тільки сьогодні, а віками, навіть тисячоліттями. Один із них називається «Вартові тисячоліть».

Проходячи після бесіди повз головний корпус Криворізького педагогічного університету, я звернув увагу на його знаменитий проєкт (уже увічнений перед парадним входом до корпусу) «Вчителько моя!». І так мені захотілось, щоб й інші його проєкти стали знаменитими: якщо не в Кривому Розі, то в інших місцевостях. І – не тільки на Київщині, а далі й далі... Бо задумів у нього, в українського скульптора з Кривого Рогу Олександра Івановича Фурмана, – ой як багато!

Сергій ЗІНЧЕНКО

На світлинах: на першій сторінці ліворуч – пам'ятник Петрові Болбочану (міститься за посиланням: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=3082592281959878&set=pcb.3082592335293206>); на третій сторінці – фрагмент роботи «Вартові тисячоліть».

доти не зможемо звільнитися від наративів нав'язаних «метрополією».

ЗАВІТАВШИ до Олександра Фурмана у його майстерню в Криворізькому педагогічному університеті, я поспілкувався з ним і, зокрема, поцікавився його співпрацею зі скульптором Михайлом Горловим та деякими планами і проектами, які ще чекають на втілення в бронзі.

– **Пане Олександр, як все розпочиналося щодо пам'ятника видатному українському полководцеві Петрові Болбочану?**

– Нам це запропонував Роман Коваль. Це було, може років ще десь із п'ять (чи трохи менше) тому. Якщо точніше, то Роман Коваль запропонував Михайлу, якого він добре знає і з ним часто спілкується. А робили ми погруддя у Михайла Горлового. У нього є майстерня під Кевом, у славетних місцях. Це Щербанівка, поряд із Трипіллям. Він у дитинстві навчався у школі в Трипіллі, а починав – у Щербанівці, але тільки – перші чотири класи. Ми там же (ще значно раніше) робили разом з ним і пам'ятник Вікентію Хвойці для музею в Трипіллі, він тепер стоїть біля музею. А

Повернули скульптуру «Гірка пам'ять дитинства»

На презентації оновленої скульптури «Гірка пам'ять дитинства». (КІІВ. – До експозиції Музею Голодомору повернули один із головних символів комплексу – відреставровану скульптуру «Гірка пам'ять дитинства». Ця скульптура – символ пам'яті про 3.5 млн. дітей, убитих голодом під час геноциду української нації у 1932-1933 роках.

У ніч із 21 на 22 серпня вандали намагалися зруйнувати скульптуру. Скульптори оновили п'єдестал, створили табличку та ліквідували пошкодження, завдані вандалами.

На презентації 29 вересня виступили генеральна директорка Національного музею Голодомору-геноциду Олеся Стасюк, Міністер культури та інформаційної політики України Олександр Ткаченко, заступник Міністра внутрішніх справ України Антон Геращенко, директор представництва Світового Конгресу Українців в Україні Сергій Касянчук.

На акт вандалізму відреагував Президент України Володимир Зеленський, закликавши поліцію провести необхідні слідчі дії, кваліфікувати правопорушення та доповісти про перебіг розслідування.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК, газета української громади в США «Свобода», 8 жовтня 2020 року. Фото: Георгій ЛУК'ЯНЧУК

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР КРИВОРІЖЖЯ

Шановні наші читачі, продовжуючи друкувати календар, ми знову звертаємось до матеріалів із видань старшої наукової співробітниці Криворізького історико-краєзнавчого музею Ірини Стебліни «Криворіжжя: календар пам'ятних дат і подій на 2015 рік» та «Криворіжжя: календар пам'ятних дат і подій на 2016 рік». Ми використали і в цьому числі інформацію з 2-го тому науково-популярного видання «Історична енциклопедія Криворіжжя» авторства Олександра Мельника і Сергія Балабанова. Як і в попередніх числах, ми знову звернулися до публікацій газет «Промінь Просвіти» та «Промінь Просвіти Є» про діяльність нашої організації, починаючи з 2006-го року.

Плануємо долучати також й іншу літературу, про що будемо вас інформувати. При цьому подаємо й далі матеріали під внутрішньосторінковою рубрикою «ЦІКАВЕ УКРАЇНЦЯМ ПОВСЯКЧАС» (це інформація із вже зазначених та інших джерел, яка не прив'язана до якоїсь окремої дати, але, на наш погляд, є важливою для розуміння процесів, що відбувалися з плином років на території Криворіжжя).

ЛИСТОПАД

1 – 1991 – в міській газеті «Червоний гірник» під рубрикою «Репортерські знахідки» опубліковано матеріал про грушу, що росте в садибі В. Ф. Харитонова, на вулиці Харцизькій. Яка була посаджена (за переказами) «дідом Герасимом на честь свого онука Омеляна, А це було ще в 1789 році».

2 – 1941 – повідомлено, що місцевий скульптор Тетяна Лубенець на замовлення місцевого відділу культури розпочала роботу над погруддям Т.Г.Шевченка. В театрі ім. І. Котляревського відбулась прем'єра спектаклю за п'єсою Б. Грінченка «Степовий гість».

5 – 1931 – прем'єрою спектаклю «Справа честі» І. Микитенко урочисто відкрився театр «Кривбас». Глядачів було більше тисячі.

5 – 1950 – завершено будівництво та оздоблення споруди міського театру.

5 – 1986 – прийнято в експлуатацію Палац культури Північного ГЗК.

«5 листопада зареєстроване і стало діяти Криворізьке міське правозахисне товариство. З того часу сталися відчутні зміни в суспільстві і в цілому зросло напруження. Все це було враховане під час проведення першого засідання активістів нової організації, де нами було розглянуто цілу низку важливих організаційних питань»

(Газета «Промінь Просвіти», число 23 за грудень 2010 року; з матеріалу «Створено організацію»).

6 – 1926 – відкрито міську публічну бібліотеку.

6 – 1986 – на криворізькому швидкісному трамваї зроблено перший, технічний, рейс.

8 – 1940 – оголошено про початок проектування тролейбусного сполучення в місті.

«8 листопада 2008 року на своєму ранковому засіданні просвітяни Криворізького міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, яке проходило, зокрема, за участі його голови Миколи Коробка та заступників голови Володимира Збишка і Володимира Налужного, вирішили: «Вважати, що члени Криворізького міського об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, які 8 листопада 2008 року відбули до міста Дніпропетровська на так звану конференцію «Просвіти», не є повноважними представниками (делегатами) КМО ВУТ «Просвіта», оскільки вони не були обрані в установленому порядку. Тому вони не мають права вирішального голосу при обранні керівників органів обласного об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Т. Г. Шевченка»

(Редакційний матеріал з газети «Промінь Просвіти», з 21-го її числа за листопада 2008 року «ВОНИ НЕ МАЮТЬ ПРАВА ГОЛОСУВАТИ»).

«Все те, що відбувалося у Дніпропетровську 8 листопада цього року на так званій звітній-виборній конференції... за присутності голови КР центральної «Просвіти» з Києва Ігоря Голобуцького, як на мене, отримає найближчим часом належну оцінку... Особисто ж я як просвітянин і редактор просвітянського часопису вважаю цю конференцію нелегітимною. – Хоча б

з тієї, наприклад, причини, що всі представники від Кривого Рогу на тому зібранні насправді не були делеговані від місцевої просвітянської організації...»

(Газета «Промінь Просвіти», число 21 за листопад 2008 року; з матеріалу Сергія Зінченка «Просвіту» руйнують із області»).

10 – 1941 – Комітет Допомоги організував артіль інвалідів (бляшаний цех, дві шевські майстерні, деревообробний цех, кузня); отримані прибутки – на допомогу малозабезпеченим.

11 – 2010 – криворізький поет Олексій Стариков отримав диплом «Срібне перо Русі».

11 листопада 2006 року криворізьке міське об'єднання «ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка провело в залі Криворізького міського училища літературно-музичний вечір з нагоди сторіччя від дня народження видатного українського письменника Івана Багряного.

(З матеріалів літературної сторінки газети «Промінь Просвіти», з числа 7-го за листопад 2006 року)

12 – 1941 – вийшла збірка поезій «Кобза» місцевого літератора, редактора газети «Дзвін» Михайла Пронченка.

12 – 1941 – криворізька міська управа видала наказ про введення обов'язкової трудової повинності для всіх жителів віком від 16-ти років і старших, крім жінок, що мали дітей віком до 14-ти років.

13 – 1975 – за Указом Президії Верховної Ради УРСР в Кривому Розі за рахунок території Дзержинського, Центрально-Міського й Жовтневого районів створено Саксаганський район. Його площа 39,7 квадратного кілометра, населення – 137 тисяч чоловік. До його складу увійшли 8 великих промислових підприємств із обсягом реалізації промислової продукції на 238, 2 мільйона карбованців.

14 – 1996 – з Кривого Рогу в Салоніки вилетів перший пасажирський літак (згідно з угодою між Україною та Грецією).

15 – 1926 – повідомлено, що міська комісія з благоустрою остаточно визначила місце закладки міського парку. – Навпроти саду Мершавцева біля злиття рік Інгульця й Саксагани.

15 – 1926 – повідомлено, що криворізький шаховий гурток брав участь у першому Всеукраїнському шаховому турнірі шляхом листування.

16 – 1926 – окремим прийняв постанову «Про регулювання порядку їзди вулицями Кривого Рогу». Встановлено швидкість руху автомобілів – 12 кілометрів на годину, коней – 8 кілометрів на годину; вводились номерні знаки.

16 – 1941 – повідомлено про відкриття фізико-математичного факультету в Криворізькому педагогічному інституті. Відділ соціального забезпечення міської управи за весь час існування надав допомогу 228 сім'ям репресованих, з них 25 отримали безкоштовно меблі, 70 отримали квартири, 15 особам надано безоплатне лікування.

16 – 1995 – повідомлено, що марафонець із Кривого Рогу І.О. Суворов-Рома-

нов на честь 40-річчя від дня народження Богдана Хмельницького за 8 днів здійснив пробіг за маршрутом Кривий Ріг – Жовті Води – Чигирин – Суботів.

16-18 листопада 2007 року – Криворізьке міське об'єднання ВУТ «Просвіта» імені Тараса Шевченка стало на Криворіжжі регіональним партнером Міжнародного кінофестивалю. В 21-му числі газети «Промінь Просвіти» за 2007-й рік під заголовком «Фестиваль правди», на першій сторінці, було написано: «Протягом трьох днів криворіжці і гості нашого міста матимуть унікальну можливість вперше познайомитися з документальними фільмами Міжнародного фестивалю «Дні документального кіно про права людини «Український контекст», перегляд яких проводиться з 2003

року вже вчетверте. А його організаторами виступили Українська Гельсінська спілка з прав людини, громадська організація «Центр сучасних інформаційних технологій та візуальних мистецтв» за підтримки міжнародного фонду «Відродження», Міністерства культури і туризму України та Національної спілки кінематографістів України під патронатом Київської державної адміністрації...»

«16 листопада в наш просвітянський офіс принесели посилку. Це знову потурбувався шановний пан Василь Стан, який проживає в Сполучених Штатах Америки. А в тій посилці – повно книг, причому – не абияких, а тих, які адресовані патріотично налаштованому українцю. Бо там, наприклад, двотомник «Історія України Наталії Полонської-Василенко, «Кобзар» Тараса Шевченка, виданий до його 150-річчя, а ще «Пропам'ятна книга», яка (як зазначає) «видана з нагоди сорокалітнього ювілею Українського Народного Союзу», а також – чимало інших». (На світліні).

(Газета «Промінь Просвіти», число 21 за 2010-й рік; з матеріалу Сергія Зінченка «Цінний дарунок з Америки»).

«16 листопада в Кривому Розі місцеві просвітяни і активісти Криворізького міського правозахисного товариства разом з іншими людьми, які знали про цю подію, прийшли до пам'ятника Тарасу Шевченку для того, щоб посадити тут його вербу, а якщо бути точним, - то гілку з нащадка тієї верби, яку він колись посадив у Казахстані, де відбував службу в російському війську, засланий туди за свої вірші».

(Газета «Промінь Просвіти», число 22 за листопад 2014 року).

17 – 1955 – Українська студія хронікально-документальних фільмів на шахті «Гігант» розпочала зйомки фільму «Місто руди і металу». Одночасно відбувалася зйомка епізодів для фільму «Пісня про Україну».

18 – 1931 – відбулась перша міська конференція «Техніку – масам» з питань освоєння техніки на виробництві; обрали міське правління.

18 – 1941 – відділ народної освіти міської управи ввів штрафи для батьків дітей 1-7 класів, які не відвідували школу.

19 – 1936 – відновлено метеорологічну службу на Криворіжжі (перша метеостанція діяла з 1883 по 1915 рік).

21 – 1965 – в селищі Довгинцевому здано в експлуатацію кінотеатр на 600 місць.

23 – 1941 – управа праці Кривого Рогу

оголосила про набір гірників-добровольців для роботи в Німеччині.

25 – 2010 – у СШ 3 120 відкрито музей-майстерню криворізького художника Івана Авраменка.

26 – 1941 – редакція газети «Дзвін» звернулася до жителів Кривого Рогу із закликом збирати матеріали і спогади про визвольні змагання 1918-1920 років; зокрема, – про отамана Степового (Костянтина Юрійовича Пестушка).

27 – 1940 – повідомлено, що з початку року у квартирах жителів міста встановлено 1116 нових радіоточок.

28 – 1991 – в газеті «Червоний гірник» на прохання В. Мищенко надруковано національний Гімн України на слова П. Чубинського, текст наданий агентством «РУХ-ПРЕС».

«29 листопада в Севастополі відбулася визначна подія: міжнародна конференція «Безпека Чорноморського регіону: енергетика, економіка та екологія». Організував її та провів у конференц-залі «Адмірал» готелю «Севастополь» Фонд Конрада Аденауера спільно з Інститутом зовнішньої політики Дипломатичної академії України і Центром сприяння вивчення геополітичних проблем та евооратлантичного співробітництва «НОМОС». Важливо при цьому підкреслити, що захід проходив за активної участі представників громадських організацій. Чи не найактивнішу роль на ньому відігравали експерти із шести країн: Німеччини, США, Румунії, Туреччини, Вірменії та України. Був запрошений на конференцію і автор цих рядків...»

(Газета «Промінь Просвіти», число 23 за грудень 2011 року; з матеріалу Сергія Зінченка «Як захистити Чорноморський регіон?»).

Листопад 1790 року – у казенному поселенні Кривий Ріг нараховувалось 70 дворів, в яких проживало 155 чоловіків, 139 жінок, діяв храм святого Миколая, був 1 млин і два дерев'яні вітряки.

Листопад 1895 року – відкрито першу земську лікарню (тимчасово).

Листопад 1941 року – розпочато відбудову орднієї з найбільших шахт – «Гігант». Її пуск планували в 1942 році; було задіяно 1,2 тисячі робітників.

Листопад 1990 року – у маєтку Харіна «Веселі Терни» на глибині 9 сажнів (19 метрів) відкрито поклади бурового вугілля Пласти потужністю 2,5-3 сажні розміщені на площі в декілька десятин.

ЦІКАВЕ УКРАЇНЦЯМ ПОВСЯКЧАС

СТОЯНКА – неукріплена зовні поселення, з малопотужним культурним шаром, яке не мало довготривалих споруд. В межах Кривого Рогу на сьогодні тільки одна стоянка. – «Рибасове III», що датується кінцем VI тисячоліття до нашої ери. На сьогоднішня вона практично повністю залита водою і зруйнована. Тут на терасі лівого берега річки Саксагани (зараз Кресівське водосховище) проживала невеличка група людей – до 25 осіб, можливо окремий рід. Під час збирання матеріалів у 1980 було піднято велику кількість крем'яних пластин і сколів, які вказують на масове виготовлення знарядь. Знайдені й самі знаряддя праці. За зовнішнім виглядом вони нагадують пізні палеолітичні (але за розмірами – набагато менші, а за формою – геометричніші. Серед них були й унікальні. Зокрема, – вперше на території міста було виявлено вістря стріли з крем'яної пластини, яка мала форму неправильного прямокутника. Стоянка відноситься до пізнього етапу існування кукрекської культури. Основне заняття – індивідуальне полювання за допомогою лука й риболовля.

Літ. Мельник А.А. «Кто мы?», Кривой Рог, 2003. с. 10-12.

(«Історична енциклопедія Криворіжжя», том II, авторства Олександра Мельника і Сергія Балабанова, ст. 156).